קטן שהרג. מלמד שגם שהרג את הגדול: **קיטע וקיטע חייב לו קורח כו'.** וכי מימה הכא נשקול ממונא המורה למורה משפט שור: **ופטרינן ליה.** נוגח כלוס והוי משפט שור לו ליטול מבר ממש לו לפטור לגמרי: **מאי עבדינן ליה.** הא גברא קטילא הוא והוה ליה

[1]**קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן היכי קטלינן ליה התורה אמרה** [1]**משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אלא נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא נשקול מיניה ה"נ נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא אידך רבי שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין** [2]**ממש הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי טרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר** [3]**ופטרינן ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא** [2]**כן ינתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא מעתה** [2]**כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב** [3]**ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי** [4]**איידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא** [4]**יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה** [4]**רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב** [5]**ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למה לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי** [5] **אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה** [5]**דתנא דבי חזקיה** [6]**עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות** [6]**אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה** [7]**דרבה אמר אמר קרא** [7]**פצע תחת פצע** [8]**ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק ליה צערא למאי נפקא מינה למתבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא** [9]**ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה היא ואיכא דלא סליק בשריה היא לאמאי נפקא מינה למיתב ליה היאך**

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ומאי תמוהי סנהדרי תמוה מסמט עין מפסטיס שוה: ג"ם לעניין מיטצ[8] ואין להוציא מג"ם עין תחת עין מפסטיס דמשמע עין ממש אלא מדרשא אתיא: **אלא** בדמיזק. דס"ל לרבי אליעזר דהוי ככופר [9] דמשלם דמי מזיק דרחמנא קרייה כופר אבל אתה נוקח כופר כו' [10] ומאי דלעיל ס"ל דלוקח ככופר משלם דמי מזיק משום פדיון נפשו:

זילו שומו ליה ד' דברים. היה סבור למלמד הזיקו ואותו קטן כל כך גדול היה למכלמי ליה ומכלם: קונטרס

HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

עדות שאי אתה יכול להזימה להא מי משמכחי עדים זוממים פטורים דגברא קטילא נעו למקטל והלכך לאו נמי פטור והכי אמרינן בגלו הן הנסקרפין (סנהדרין דף עמ.): **יד ניד. גבי עד זומם כתיב ועשיתם לו משמע דאם העיד בתים פלוני שקיטע יד מבירו משלם ממון היתן מיד ליד: נמקום נזק.** ומ"ף שים אם תשלומי המזק משלם אף הצער ומקדח ימיח קדליים להא כתיב כויה תחת כויה למה לי פצע תחת פצע. וכויה וחבורה מדליים לקמן [ע"כ]: **ואילו אינים דלא מפנק כו' נפקא מינה.** מפצע תחת פצע למיתב ליה היאך דביני ביני **היינו.** מהכ. כמו משור היינו כמשכח שבת (דף קיט.): **דלא נמוין.** של מזיק שיימינן כמה הוא שוה ליממר עכשיו וכמה הוא יפה בלא עין והיינו ממש דקאמר עינו של מזיק ניטומה תחת עינו של ניזק: **ואמור אין משלם אלא נזק.** כדאמרינן בפ' ג' (דף כו.) אים בעמיתו[11] ולא שור בעמיתו: **והא קמחייבא ליה ליוקח.** אתה חב ומריע לו שמוחל אתה על תשלומיו להא משלומין של תיוק הן ולא שלך כדתניא לקמן (דף פז:) קטטים יעשה להם סגולה: **דלמא.** לעם וכסף: **לו הניחוש לעבד.** הומיל ודבר אחין קנוי הוא אין גובין ממנו בגבל. וטעמא מפרש לקמן: **דלי ספפ.** הכי אמר להו שומו ליה והיוס או למחר אם יתפס משלו יעבכנו: **נזקי שור בשור.** נזקי שור שגמו לו על ידי השור: **נזקי שור בחדס.** נזקין שגמו לשור על ידי אדם: **נזקי אדם בשור.** אדם שהזק על ידי שור דבעי למשיימיה כעבדא: מלהים

דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא [6]עין תחת עין וכתיב התם [9]שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור נילף תחת תחת מאדם דכתיב [10]**ונתת נפש תחת נפש** מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה אלא אמר רב אשי [11]מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזיקין מנזיקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר [1]רבה לומר שאין שמין אותו בעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר להו זילו שומו ליה נזקיה והא בעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דזילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גדיל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר [3]כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא [7]דאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי אלהים

דרבא ואמ' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבד הנמכר בניזק אלא במזיק. **ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא,** ודן רב יהודה לשום אותו כעבד ולשלם בעל החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפוקי לא מפקינן מיניה, דקימא לן כרבא דאמ' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (או) [דאי] תפס הניזק ממון המזיק לא מפקינן מיניה אלא שימנין ליה ומחלטינן ליה. **רבא לטעמיה דאמר ניזקי שור בשור [ונזקי שור באדם],** כגון שהזיק האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענן א"ים וליכא, פיר' דיין דמיתקרי א"ים, בחוצה לארץ ליכא, ודחינן, או הכי האי דכתב ואיש כי יתן מום בעמיתו, האי נתינת ממון היא נתינת מום היא, והיא החבלה. ואמר', דבי ר' ישמעאל קרא יתירא קא דרשי, כן ינתן בו מופנה הוא, לא אתא אלא לאשמועינן נתינת ממון הוא. דבי ר' תנא, יד ביד דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון. ואוקימנה דר' (אמי) [נמי] קרא יתירא דריש. **אביי** יליף לה מתנא דבי חזקיה, עין תחת עין ונפש תחת נפש. ודחו לה הכי, או אמדוה דיכול לקבל לעוורי עיניה ולא לימות, ובהדי דעוורין ליה מית לא חיישין לה (דהנתן) [דהתנן] גבי מלקות אמדוהו ומת תחת ידו פטור. **רב זביד** יליף

1. מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
2. שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ: ויקרא כד כ
3. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט
4. וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל: דברים יט כא
5. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
6. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל: שמות כא כד
7. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שם כג
8. כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה
9. אִם נָקוֹם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא: שמות כא יט
10. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יַשְׁמִרֶנּוּ בְּעָלָיו שִׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לו
11. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שמות כא כג
11. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(א) גמ' עין ממש אמרת כרי סהיס סומא: (ב) שם אביי אמר לימיל:

רבינו חננאל

הא דתניא ר' שמע' בן יוחאי אומ' הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקטע וכול', ודחינן לה, היכא דאיפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרינן ליה. **הא דתנן דבי ר' ישמע' אמ'** קרא כן ינתן בו בחובל ואין נתינה אלא ממון, בכל מקום אלא בחבל, כדתכ' ונתן לאבי הנערה חמשים כסף.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאי עבדינן ליה וכו' עדות שאי אתה יכול להזימה. ק"ל היכן למד עדות שאי"י יכול להזימה לא מיקרי עדות ומ"ש בחמת לא הכא ל"ק מלי פרכינן הא שפיר מקרייס משפט אמד גלא פטרינן ליה לגיכל עדות דהכא וע"ש: תוד"ה אלא בדמיזק וכו' דמשלם דמי מזיק. לעיל דף מ ע"ש:

מוסף רש"י

אמדוהו ומת תחת ידו פטור. דלמא ג"ד הוא, ומ"מ (מכות ח.) יפה אמד המכה את בנו ובלמה ג"ד (מכות כב:). **ליתן צער במקום נזק.** דאפילו היכא דליכא נזק משלם נמי צער, דלא מימא צער דכתיב רחמנא היינו כלליכא נזק, כגון כוויה בשפוד על גבי חבירו דלא אפשר לאחמויי מכספיה (לעיל כה:) אמ"ש אינו לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הצער לומר הוזל ונקוב ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירלה, אלא אומרים יש לו לחתכה בכסף שאינו מקטער כל כך וחה מחכה בנחל ולישנו (שמות כא כה).

רבינו חננאל (המשך)

לה מפצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק. ודחו לה הכי, כגון שהחובל גבור ואינו חושש בזו החבלה עלי' כל כך והנחבל יש לו צער גדול מזו החבלה, שצריך להוציא מן החובל מה שהוא ביני ביני ולתתו לנחבל, וזה הוא צער במקום נזק. וכך לדברי ר' פפא שהחובל עשו לו כאשר עשה, הוציא עינו כאשר הוציאו ועלתה אורכתו ונתרפא מהרה. וזה פירוש סליק בישריה הייא. והנחבל לא עלתה עדיין אורוכתו, שחייב החובל לתת לו עד שיתרפא. **רב אשי אמ' אתיא תחת תחת וכול'.** ואסיקנא, אתיא תחת תחת מתחת אשר ענה דהוא ממון והוא אדם מאדם. **תניא ר' אליעזר אומ' עין תחת עין ממש.** ר' אליעזר חולק עליהם כולם. ופירוק רב אשי לאוקומי פירוקיה